APORII IDENTITARE ÎN OPERA LUI E.M. CIORAN

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA
Universitatea „Petru Maior", Târgu-Mureş

Abstract

In our paper, suggest an interpretation of the main thematic and expressive resources of Cioran's works, referring to his double identity relation: the Romanian origins and the insertion into universality. Integration and foreigness, identity and rupture, belonging to an original model and the continuous tendency of overcoming it are just a few of the main features in these texts that legitimate themselves by the assumption of an original identity as well as by a premeditated un-rooting, by the transgression of ethnic limits. Attraction and rejection of his own origins – this is the archetypal model that generates the semantic potentialities in Cioran's text's, where paradox, cynical irony and existential gravity interweave.

Exil şi melancolie

Considerând că opera lui Cioran "prezintă o omogenitate surprinzătoare a temelor şi atitudinilor", Sorin Alexandrescu nu face altceva, într-un capitol din *Privind înapoi, modernitatea* decât să enunțe trăsătura esențială a cugetătorului: constanța în reacțiile scripturale, asiduitatea mereu reînnoită în a desemna aceleaşi teme de meditație, relevanța unui stil care este egal cu sine, recurent, refuzând orice avatar, un stil monadic şi, în aceeaşi măsură, deschis unei pluralități de lecturi. Se ştie, apoi, că opera lui Cioran nu este decât o sumă de fragmente, eliberate de orice voință de construcție, fragmente "construite" deliberat în acest mod, din oroarea filosofului față de orice sistem, față de orice autoritate ontologică sau epistemologică, fie că aceasta se manifestă în lumea reală, fie că se concretizează într-un spațiu al ideilor. Libertatea asocierilor, gustul foarte subtil al paradoxului, ideația dezbărată de morgă imprimă frazei cioraniene tensiunea sa lăuntrică, dinamismul trăirii şi al rostirii. Se poate spune, de asemenea, că între biografia şi scriitura lui Cioran există numeroase punți, filiații, legături fie subtile, implicite, fie mai aparente. De aici, din acest paralelism biografie/ scriitură rezultă şi dihotomia tematică ce l-a urmărit pe Cioran mereu; istoria şi utopia sunt ambivalențele dihotomice care alimentează, cu o energie sporită, substanța filosofului. Mereu ruinată în fața unei istorii isterizate, utopia e, rând pe rând, aclamată şi denigrată. Semnele ei sunt intervertite, după cum istoria este ignorată ori refuzată cu ostilitate. Textul este el însuşi scena unei astfel de confruntări, nu lipsite de patetism, între istorie şi utopie, fapt exprimat limpede de Sorin Alexandrescu: "Locurile de enunțare ale lui Cioran, *aici* şi *acolo*, se intervertesc, dar nu-şi schimbă valoarea: acum Cioran priveşte din Paris cu o anume melancolie Bucureştiul *de acolo*. Subiectul se găseşte *aici* sau *acolo*, mereu în situație de

BDD-A23578 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:47 UTC)

inferioritate față de Celălalt: orice poziție de enunțare este probabil blestemată. Regimul vostru a distrus Utopia, dar ea trăieşte mereu pentru voi, pare să spună Cioran, pentru că voi, *acolo*, nutriți utopia unui *aici* mai bun; or, noi ştim aici, în Vest, că utopia nu mai există nicăieri în lume. Istoria a urmat un alt curs decât cel visat de Cioran în tinerețe şi a dus la crearea unei utopii negative, ceea ce a distrus ideea de Utopie însăşi". Între implicarea activă în istorie (sau mesianismul) din *Schimbarea la față a României* şi ignorarea istoriei se circumscrie destinul gânditorului ce va fi pus în fața a două opțiuni decisive, ce îl vor marca definitiv. O primă opțiune e aceea a exilului, acest "non-loc", cum îl denumeşte Sorin Alexandrescu. A doua alegere e fixarea în canoanele altei limbi; dezrădăcinării îi urmează o căutare îndârjită a unei noi identități. Sau poate avem de a face aici cu o manevră de camuflare, cu un soi de tehnică a pseudonimului strecurată subtil în strategiile lingvistice oferite de noul idiom? Sorin Alexandrescu crede că e vorba de o agresiune a gânditorului împotriva lui însuşi: "Alegerea limbii ca şi cea a locului de enunțare este un act de violență îndreptat de Cioran împotriva lui însuşi. Scitul care era se împăca greu cu acest idiom rafinat, civilizatul care a devenit regretă prospețimea limbii pierdute. Discursul nu aderă la om, orice acomodare este o pierdere. «Subjugat» de noua limbă, scitul moare: o dată cu limba, se afundă în trecut, devin amintiri peisajele copilăriei şi butadele incendiare ale tinereții (…)".

Exilul a reprezentat, fără îndoială, pentru Cioran, în egală măsură sfâşiere lăuntrică şi eliberare, refugiu şi damnare, resemnare şi clamare a unui destin dezrădăcinat. Lipsa de determinații naționale, care este condiția exilatului, pierderea identității pe care o resimte apatridul sunt compensate, într-un anume fel, de regăsirea acestuia într-un spațiu al universalității, al unei umanități generice, eliberată de strânsoarea reperelor naționale. Exilul lui Cioran devine, aşadar, tot mai mult un exil cu conotații metafizice, astfel încât termenii de *aici* sau *altundeva* îşi pierd determinațiile strict geografice, căpătând contururi mai degrabă simbolice, cum observă şi Sorin Alexandrescu: "*Inapartenența* ar putea încă să exprime o singurătate socială, dorința de un *altundeva* indefinibil ne face să presimțim un orizont nou, iar *exilul metafizic* deschide discuția asupra ontologicului. Calea care duce de la un fapt istoric concret la drama metafizică e lungă; textele româneşti arată că ea a fost riguros urmată de Cioran. Trăind *experiența concretă* a exilului şi adâncind-o fără încetare, a descoperit în profunzimile ei sensul de exil *metafizic*". Melancolia este, cum observă Sorin Alexandrescu, un topos recurent în fragmentele filosofice ale lui Cioran. Această stare sufletească de o ambiguitate neîndoielnică, cu contururi fluctuante e alcătuită din plictiseală, din absența ființei iubite ori a unui principiu spiritual cu caracter integrator, din nostalgie a ceva nedefinit şi propensiune spre un absolut abia întrezărit, din *urât* şi *dor*. Conştiința exilatului, conştiința unui marginal, în fond, este, astfel, dominată, marcată decisiv de impactul cu fluxul

BDD-A23578 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:47 UTC)

contradictoriu al melancoliei, stare ce instalează ființa într-un spațiu – deopotrivă ontologic şi scriptural – de o incertitudine copleşitoare, fapt remarcat de Sorin Alexandrescu: "Operatorul «melancolie» joacă un rol important în gândirea lui Cioran. Am văzut că toți termenii pozitivi situați ca definitorii pentru această gândire se prăbuşeau înainte de a putea stabili un univers coerent de semnificație. Melancolia, dimpotrivă, cuibărită în negativ, pare să poată distinge între mai multe *roluri* pe care lui Cioran îi place să le joace, situate toate în *marginalitatea* socială şi metafizică, marginalitatea profetului, a ratatului, a exilatului, a scepticului (*le douteur*), rol pe care Cioran şi-l atribuie în *La chute dans le temps*".

Oricâte resorturi psihanalitice ori psihanalizabile i s-ar putea atribui, cert este că *melancolia* este produsul unei agresiuni asupra conştiinței, traumă ce va stărui în eul abisal al gânditorului şi-i va marca scriitura, destinul, felul de a se raporta la lume ori la semeni. Metafora emblematică pentru această postulare a melancoliei ca element generator al ființei şi scrisului lui Cioran i se pare lui Sorin Alexandrescu imaginea unui "om singur în spatele unei ferestre, inactiv, privind, nemişcat, lumea mişcătoare, alunecoasă, efemeră, de afară". E metafora solitudinii absolute, a prezenței eului în fața unei alterități pe care caută să o abolească prin irealizare, prin uitare, prin exercițiul dizolvant, de această dată, al privirii. Condiția de marginal a lui Cioran, de ființă ce refuză cu vehemență orice instituționalizare, schițată de Sorin Alexandrescu în studiul *Cioran a doua zi după revoluție*, este, fără îndoială, una ce presupune şi un refuz al modernității. Cioran e un gânditor aflat în răspărul veacului său, un veac al tuturor pluralismelor şi simulacrelor. E limpede că Cioran are conştiința relativității propriului discurs, oscilând între marginalitate şi universalitate. Din acest unghi, comparația între Cioran şi Diogene cinicul nu este deloc lipsită de temei. Şi Cioran şi Diogene sunt ființe ce-şi refuză orice angajament social, ce stau în penumbra socialului, chiar dacă Diogene, spre deosebire de Cioran, are şi gesturi spectaculare. Cioran este, s-ar zice, un antimodern prin definiție, ce percepe lumea modernității ca pe o lume a semnelor devalorizate, a simulacrelor, a aparențelor fără conținut, în care discursurile, de o deconcertantă pluralitate şi de un copleşitor polisemantism, nu mai pot fi auzite, percepute, înțelese. De-aici vocația nihilistă a lui Cioran, de-aici radicalismul său antimodern care, însă, nu propune un program compensatoriu, o alternativă lămurită, cum bine precizează Sorin Alexandrescu: "La nivelul tuturor temelor reflecției sale şi, deopotrivă, la nivelul scriiturii sale, Cioran nu opune unei modernități atât de disprețuite nici o valoare postmodernă, nici o alternativă afirmativă, fondată pe o altă dinamică socială, ci nişte valori net antimoderne, inspirate de o eternitate fără transcendență şi de o înțelepciune în care credința nu s-a manifestat niciodată".

BDD-A23578 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:47 UTC)

Integrare/ Înstrăinare

Una dintre aporiile ce au devenit aproape locuri comune în receptarea operei lui Cioran este raportul dintre integrare şi înstrăinare, dintre identitate şi ruptură în opera gânditorului. Marele singuratic şi marele sceptic de serviciu al epocii noastre, Cioran a exprimat, în aforismele sale neputința funciară de a se ataşa unei identități naționale ferme, într-o proiecție afectivă deziluzionată, în care refuzul fixării se traduce într-o nevoie fundamentală de căutare a propriilor rădăcini, chiar dacă acestea se identifică adesea cu neantul ontologic: „Când te gândeşti la celelalte țări mici, care n-au făcut nimic şi se complac în inconştiență sau într-un orgoliu vid, nejustificat, atunci nu-ți poți reține admirația pentru lucidităţile României, căreia nu-i e ruşine să-şi bată joc de ea însăşi, să-şi scuture neantul în autodispreț sau să se compromită într-un scepticism dizolvant". Foarte ilustrativ pentru această dialectică a identificării şi distanțării de imaginea identitară a patriei sale este volumul *Mon pys* (Țara mea), apărut în ediție bilingvă la Ed. Humanitas, in 1996. „Specialist al obsesiilor", aşa cum se şi recunoaşte, Cioran mărturiseşte, în *Mon pays*, obsesia identitară românească, pasiunea pe care o nutrea, în acea perioadă, pentru propria sa țară, cu destinul său marginal, cu geografia sa istorică deteriorată de vitregia unui hybris atemporal şi metafizic: „Eram departe de-a fi împlinit treizeci de ani, când s-a întâmplat să fac o pasiune pentru țara mea; o pasiune disperată, agresivă, din care nu exista scăpare şi care m-a hărțuit ani de-a rândul. Țara mea! Voiam cu orice preț să mă agăț de ea – şi nu aveam de ce să mă agăț. Nu-i puteam găsi nicio realitate, nici prin prezentul şi nici prin trecutul ei. Plin de furie, îi atribuiam un viitor, i-l născoceam, îl înfrumusețam, fără să cred o clipă în el. Am sfârşit prin a-l ataca, acest viitor, prin a-l urî: am scuipat pe utopia mea. Ura mea iubitoare şi delirantă era aşa-zicând lipsită de obiect; țara mea se transforma în pulbere întâlnindu-mi privirea". Ataşamentul față de propria sa țară este, pentru Cioran, din specia acelor sentimente paradoxale, contradictorii şi oximoronice, în care iubirea şi ura, atracția şi respingerea se întrepătrund până la indistincție. Pasiunea sa adesea denigratoare nu are drept finalitate decât asumarea de către propria sa țară a unui destin care să iasă din conul de umbră al anonimatului istoriei. Forța, vitalitatea, grandoarea sunt mai degrabă proiecții ale unei voințe de legitimare istorică a propriei națiuni: „O voiam puternică, fără de măsură, nebună, asemeni unei forțe malefice, unei fatalități ce ar fi făcut să tremure lumea, şi ea era mică, modestă, lipsită de atributele care alcătuiesc un destin. Când mă aplecam asupra trecutului ei, nu descopeream decât servitute, resemnare şi umilință, iar când mă întorceam către prezent, mă întâmpinau aceleaşi defecte, unele deformate, altele rămase intacte. O cercetam fără cruțare şi cu o asemenea frenezie de a descoperi în ea *altceva*, încât frenezia aceasta mă făcea nefericit, atât era de *clarvăzătoare*".

BDD-A23578 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:47 UTC)

Între orgoliul vizionar şi tansfigurator al tânărului filosof şi destinul mediocru al țării din care face parte distanța este considerabilă. De fapt, Cioran nu face altceva decât să contureze, în cărțile sale de început, un chip ideal al României, mai degrabă o proiecție ideală, o geografie utopică, întreținută şi susținută de elanul său vizionar: „Am ajuns atunci să înțeleg că țara mea nu rezistă în fața orgoliului meu, că oricum, confruntată cu exigențele mele, ea se dovedea neînsemnată. Oare nu atunci am ajuns să scriu că aş fi vrut să se întâlnească în ea «destinul Franței şi populația Chinei»? (...) În loc să-mi îndrept gândurile spre o aparență mai consistentă, m-am ataşat de țara mea, presimțind că ea urma să-mi ofere pretextul unor chinuri nesfârşite şi că, atâta vreme cât aveam să visez la ea, voi avea la dispoziție un nesecat izvor de suferință. Găsisem şi aveam la îndemână un infern inepuizabil, în care orgoliul meu putea să ajungă la exasperare *pe socoteala mea*". Araşamentul pentru România este perceput ca o sancțiune gnoseologică, ca o formă de donquijotism şi de profetism iluzoriu. Țară fără destin, România nu e mai puțin un produs ideologic al unor conştiințe ce îşi caută propria legitimare ontologică prin asumarea legăturii indisolubile cu țara lor („Iar iubirea aceasta devenea o pedeapsă pe care o reclamam împotriva mea şi un donchihotism feroce. Discutam la nesfârşit despre soarta unei țări fără de soartă: am devenit, în sensul propriu al cuvântului, un profet în pustiu"). Identitatea filosofului e legată până la exasperare de cea a spațiului matricial care îi legitimează fervorile şi disperările. Referindu-se, în *Mon pays*, la *Schimbarea la față a României*, Cioran îşi radiografiază cu luciditate obsesiile şi trăirile excesive pe care destinul propriei țări i le-a provocat. „Setea de inexorabil" din care au pornit pasiunile pătimaşe ale filosofului, torturile şi vegherile sale, care seamănă tot mai mult, cum se precizează „cu ale altcuiva", din unghiul distanțării temporale şi afective, îl transpun pe Cioran într-un spațiu al raționalității care discerne, în oglinzile trecutului, chipul tulburat al adolescentului însetat de absolut şi dezgustat de certitudini: „Am scris în vremea aceea o carte despre țara mea: pesemne că nimeni nu şi-a atacat țara cu o violență asemănătoare. A fost elucubrația unui smintit. Însă în negațiile mele era o asemenea flacără, încât acum, după trecerea anilor, mi-e greu să cred că nu fusese o iubire răsturnată, o idolatrie pe dos. Era, cartea aceea, asemenea imnului unui asasin, era teoria țâşnită din rărunchi a unui patriot fără patrie. Pagini excesive, care au permis unei alte țări, duşmane alei mele, să le folosească într-o campanie de calomnie, şi, poate, de adevăr. Puțin îmi păsa! Mi-era sete de inexorabil. Şi până la un anumit punct îi eram recunoscător țării mele pentru că îmi dădea un prilej de chin atât de formidabil. O iubeam pentru că nu putea răspunde aşteptărilor mele. Era un ceas bun: credeam în prestigiul pasiunilor nefericite".

Aporiile identitare care dau relief scrierilor lui Cioran au un conținut fluctuant, fiind născute din unduirile paradoxului şi din alcătuirile baroce ale oximoronului. Iubirea

BDD-A23578 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:47 UTC)

presupune şi revolta sau ura, după cum ataşamentul are drept corolar necesar repulsia ori implicarea pasională resentimentară: „Îmji plăcea nespus să fiu pus la încercare: şi încercarea supremă îmi părea tocmai faptul de a mă fi născut în ţara mea. Însă adevărul este că în vremea aceea aveam o nevoie neostoită de nebunie, de nebunie îngemănată cu acţiunea. Simţeam nevoia să distrug. Îmi petreceam zilelel prefirând în minte imagini ale nimicirii totale". De la ura compensatorie faţă de destinul minor al ţării din care s-a născut, Cioran trece la ura faţă de sine, ce transpare cu deliberare în mai toate aforismele sale. Identitatea sa spartă, ilegitimă, se legitimează tocmai prin această dualitate fortuită pasiune/ detaşare, ce conferă originalitate întregii opere a lui Cioran, după cum revelaţiile urii şi ale exasperării de a fi reprezintă liantul unei filosofii resentimentare şi, în acelaşi timp, de o luciditate necruţătoare: „Aşa s-a întâmplat şi cu mine: am devenit centrul urii mele. Îmi urâsem ţara, urâsem pe toată lumea şi întreg universul: nu mai îmi rămâne decât să mă urăsc pe mine: ceea ce am şi făcut pe calea ocolită a disperării".

Nevoia de legitimare a unei identităţi se configurează, astfel, la autorul *Schimbării la faţă a României*, tocmai din conştiinţa unei rupturi, a unei frustrări identitare ferme; identitate şi ruptură sunt termenii unei ecuaţii ontologice şi gnoseologice indisolubil legate de paradoxurile unei gândiri ce se naşte din negaţie mai degrabă decât din afirmaţie, din entuziasm nihilist mai curând decât dintr-un optimism metafizic.

Cioran – marele bolnav. Instrăinarea de sine

O categorie destul de bine bine reprezentată în istoria filosofiei e cea a filosofilor esopici sau resentimentari. Filosofia esopică e "filozofia celor care au filozofat din resentiment, a bolnavilor şi malformaţilor din istoria filozofiei", scrie Gabriel Liiceanu în *Junalul de la Păltiniş*. A acelor filosofi a căror gândire a fost puternic influenţată de boală, de meschinăriile şi mizeriile trupului (Kierkegaard, Schopenhauer, Nietzsche, Sartre, Jaspers). Ca să nu mai vorbim de Socrate, care a avut şi el parte de numeroase răzvrătiri ale corpului. Unul dintre aceşti mari bolnavi, ale cărui maladii, umori şi metehne i-au indus un mod cu totul particular de a filosofa e Cioran. Cum se reflectă tribulaţiile trupului în paginile aforistice ale lui Cioran, care e raportul dintre rană şi literă, relaţia dintre ulceraţie şi gând? Ce proporţie se stabileşte între revelaţiile gândirii şi avatarurile trupului, între elevaţia meditaţiei şi prăbuşirea în abisul corporalităţii? Boala, suferinţa, durerea, constituie, în fond, pentru Cioran, revelatorul conştiinţei, sunt elemente catalizatoare ale ideaţiei filosofice. "Cariera de suferind" a lui Cioran, începută de timpuriu, se înscrie în datele unei personalităţi care îşi aşază deliberat ideile şi idealurile sub semnul psihosomaticului maladiv. Marta Petreu radiografiază corect cariera de pacient a lui Cioran: "Fără loc de muncă (nu uit excepţia din 1936-1937, Liceul "Andrei Şaguna" din Braşov), fără o meserie definitivă, fără venituri, fără

BDD-A23578 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:47 UTC)

proprietate, fără cetățenie şi fără patrie, deci definibil mai ales prin negații, Cioran a avut în schimb o bogată recoltă de simptome maladive şi de boli. O carieră de suferind, altfel spus, şi o identitate de bolnav, prin care şi-a scuzat nu o dată umilitoarea – în propriii săi ochi – inactivitate. La fel, nu o singură dată Cioran s-a declarat liber de orice influență livrescă şi fasonat în întregime de bolile şi de fiziologia sa dereglată". Pentru Cioran boala nu este însă doar degringoladă a organelor sau degradare insidioasă a trupului. E, mai curând, semnul unei treziri a spiritului, revelație a lăuntrului esențial al ființei, ea, maladia nefiind lipsită de o anume "fecunditate spirituală", cum observă filosoful. Iar această accepțiune a bolii e prezentă chiar din prima carte, *Pe culmile disperării*, unde, subliniază Marta Petreu, "boala este prezentă de la început până la sfârşit, conținutul cărții fiind format din chiar descoperirile metafizice pe care tânărul autor le-a făcut datorită maladiei. Suferința a lucrat în el radical, trezindu-l din somnul organic, din beatifica inconştiență a vârstei şi din aromitoarea naivitate a sănătății, pentru a-l transborda într-o stare care i-a flatat orgoliul: luciditatea". Nu atât inventarul bolilor lui Cioran e demn de interes, cât, mai ales, modul în care aceste boli, simptome sau înclinații maladive se răsfrâng asupra ideației filosofice. Glisajul insinuant din domeniul dereglării organice înspre perimetrul conceptului *trăit*, asumat cu fervoare e cu totul revelator pentru destinul filosofului român de expresie franceză.

Boala care l-a următit pe Cioran toată viața, ce şi-a pus amprenta deopotrivă asupra ritmului vieții şi al creației e, însă, insomnia, boală ce decurge dintr-un exces de luciditate şi care, precum într-un cerc vicios, amplifică enorm această stare de luciditate, împingând-o la limita suportabilității. Somnul e echivalent cu speranța, în timp ce insomnia predispune la disperare. Somnul reprezintă starea indiviziunii funciare a ființelor, insomnia, ca şi suferința în general, e un mod de separare, un "principiu de individuației", astfel încât dacă un corp esențialmente sănătos îl integrează pe individ în mecanismul vieții şi al naturii sale umane, boala reprezintă un element de excludere din teritoriul vitalului, o modalitate de separare a omului de propria sa viață, o individualizare drastică a sa. Filosofia autentică, vie, revelatoare decurge, o spune răspicat Cioran în *Pe culmile disperării*, din exercițiul agonal şi tragic al bolii, din labirintul fremătător al trupului, după cum spiritul nu e decât expresia sublimată a unei dereglări, a unei disproporții sau insuficiențe organice ("Tot ce e profund în lumea aceasta nu poate răsări decât din boală"). Din acesastă asumare şi ilustrare a beneficiilor spirituale ale bolii decurge şi reacția filosofului la adresa sentimentalilor şi a calofililor care îşi camuflează sentimentele autentice, trăirile intense şi profunde sau le înlocuiesc cu sentimentalisme de paradă, cu estetisme fără fundament. Iată de ce, pentru Cioran ceea ce contează cu adevărat e reflecția filosofică, "expresie organică şi personală ce urmează fluctuațiile şi variațiile dispoziției nervoase şi organice", cum se exprimă filosoful. E limpede

BDD-A23578 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:47 UTC)

aşadar că avatarurile corporalităţii, tribulaţiile trupului măcinat de boală reprezintă, pentru gânditorul român o cale de acces – marcată de suferinţă, de durere, de luciditate – spre revelaţiile metafizicului, fapt remarcat de Marta Petreu: "La Cioran, bolile şi durerile au devenit instrument de revelaţie, şi anume de revelaţie metafizică. Consemnând că urmările durerii sunt mai mari decât acelea ale plăcerilor, Cioran numeşte (dezordonat, dar sub dezordinea stilistică stă ascunsă o rigoare genuină, ţâşnită direct din austeritatea inalterabilă a arhetipurilor) «consecinţele durerii» şi ale bolilor". Mai mult, Cioran precizează că există grade şi ierarhii ale bolilor, în funcţie de capacitatea lor de trezire spirituală, de revelare a latenţelor metafizice ale conştiinţei umane. Pe de altă parte, extazul provocat de suferinţă (apropierile de extazul mistic sunt pe cât de evidente, pe atât de tulburătoare) nu doar că produce separarea, individuaţia ce îl smulge pe om din paradisul originar al indiviziunii, dar conduce la regăsirea fondului ultim de trăiri, acela ce relevă esenţialitatea fiinţei, originaritatea şi primordialitatea ei. Beneficiile gnoseologice ale suferinţei şi ale bolii constau aşadar în transgresarea limitelor raţionale şi asumarea unei condiţii mistice, sau, cum scrie Marta Petreu: "Suferinţa i-a activat lui Cioran arhetipurile trăirii mistice, cu expresiile ei complete, cu metaforele ei cromatice, spaţiale şi cognitive". Individuaţia şi indiviziunea sunt, în fapt, termenii fundamentali ai ecuaţiei metafizice pe care o ilustrează cazul lui Cioran, alături de alte câteva cuvinte cu rezonanţă filosofică, precum: culmi, abisuri, înălţare, cădere, zbor, scufundare, gol, plin etc. Boala este, pentru Cioran, mai degrabă un instrument de declanşare a stării de graţie, de autorevelare şi desăvârşire interioară decât pură degradare a celulelor. E drept, e starea de graţie a unei fiinţe religioase, dar "fără Dumnezeu", a unui "mistic refuzat". În acest fel, conştiinţa propriului corp şi a bolilor ce îl pândesc l-a condus pe filosof pe căile desăvârşirii spirituale, ale unui extaz nu lipsit de valenţe mistice. Pentru Cioran, abisurile corporalităţii au reprezentat dintotdeauna un corolar al reflecţiei autentice, dezinhibate, pusă în pagină cu rigoare şi perfectă stăpânire stilistică a frazei. Boala, "vehicul mistic", cum o caracterizează Marta Petreu, se poate reduce, în cele din urmă, la o treptată, imperceptibilă şi ineluctabilă apropiere de moarte, "răul esenţial" al condiţiei umane. Marta Petreu observă că: "nostalgia ne-naşterii şi «neajunsul» de-a se fi născut, precum şi acuzaţia că lumea este produsul unui «demiurg rău» vin, în cazul său din această boală fără leac: din muritudinea fiinţei umane, din insuportabilul «presentiment al muririi». E un «scandal», e scandalul însuşi, ce-l face întruna pe Cioran să plângă". Boala reprezintă, astfel, pentru Cioran, o modalitate de singularizare metafizică, o propensiune spre orizontul solitudinii şi al nihilismului. Privit prin prisma maladiilor, a suferinţelor ce i-au stimulat şi configurat elanul metafizic, Cioran este exilatul metafizic prin excelenţă.

BDD-A23578 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:47 UTC)

Integrare şi înstrăinare, identitate şi ruptură, apartenența la un model originar şi tendința continuă de a-l depăşi, sunt câteva dintre particularitățile determinante ale ideației cioraniene, care se legitimează deopotrivă prin asumarea unei identități originare şi prin dezrădăcinare premeditată, prin transgresarea limitelor etnice. Atracție şi respingere a propriiilor origini, acesta e modelul arhetipal care generează potențialitățile semantice ale textelor lui Cioran, în care paradoxul, ironia cu reflexe cinice şi gravitatea existențială se împletesc.

Bibliografie critică selectivă

Sorin Alexandrescu, *Privind înapoi, modernitatea*, Ed. Univers, Bucureşti, 1999

Doina Constantinescu, *Cioran şi provinciile melancoliei*, Ed. Universității „Lucian Blaga", Sibiu, 2003

Ion Deaconescu, *Cioran sau mântuirea prin negare*, Ed. Europa, Craiova, 1998

Mircea A. Diaconu, *Cui i-e frică de Emil Cioran*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2008

Ion Dur, *De la Eminescu la Cioran*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1996

Gabriel Liiceanu, *Itinerariile unei vieți: E.M. Cioran; Apocalipsa după Cioran*, ed. A II-a, Ed. Humanitsa, Bucureşti, 2001

Simona Modreanu, *Cioran sau rugăciunea interzisă*, Ed. Junimea, Iaşi, 2003

Ioan Paler, *Introducere în opera lui Emil Cioran*, Ed. Paralela 45, Piteşti, 1997

Marta Petreu, *Despre bolile filosofilor. Cioran*, Ed. Polirom, Iaşi, 2008

Valentin Protopopescu, *cioran în oglindă. Încercare de psihanaliză*, Ed. Trei, Bucureşti, 2003

Richard Reschika, *Introducere în opera lui Cioran*, Ed. Saeculum I.O., Bucureşti, 1998

Fernando Savater, *Eseu despre Cioran*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1998

Eugen Simion, *Cioran, Noica, Eliade, Mircea Vulcănescu*, Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000

Emil Stan, *Cioran. Vitalitatea renunțării*, Ed. Institutul European, Iaşi, 2005

Nicolae Turcan, *Cioran sau excesul ca filosofie*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2008

Ion Vartic, *Cioran naiv şi sentimental*, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2000

BDD-A23578 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:47 UTC)